

DEPOPULACJA NA OBSZARACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO W LATACH 2002-2011

Joanna Dybowska
Instytut Śląski w Opolu

Abstrakt. Depopulacja, czyli proces zmniejszania się liczby ludności, na obszarach wiejskich, które charakteryzują się na ogół niższą gęstością zaludnienia aniżeli obszary zurbanizowane, grozi zanikaniem mniejszych jednostek osadniczych i wyludnianiem się znacznych terenów. Zróżnicowanie przestrzenne głębokości depopulacji wiąże się z rozmieszczeniem terytorialnym rodzimych i napływowych mieszkańców Śląska Opolskiego. W artykule wykazano, że większa depopulacja występuje na obszarach zdominowanych przez ludność autochtoniczną, która charakteryzuje się utrwalonymi tradycjami wyjazdów za granicę. Na podstawie danych dwóch ostatnich spisów ludności przeprowadzonych w Polsce w 2002 i 2011 roku i danych ewidencji bieżącej została wyznaczona wielkość nierejestrowanej migracji, która – jak się okazało – tylko w przypadku kilku gmin była niezarejestrowanym napływem ludności. Pomimo tego, że po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w wyjazdach za granicę może uczestniczyć ludność napływowa, to i tak rozmiary nierejestrowanego odpływu są znacznie większe dla gmin zdominowanych przez ludność autochtoniczną.

Słowa kluczowe: depopulacja, obszary wiejskie, ludność autochtoniczna, ludność napływowa, ludność faktyczna, nierejestrowana migracja

WPROWADZENIE

Depopulacja to proces zmniejszania się ludności zamieszkującej określone terytorium. Stanowi ona poważne wyzwanie dla przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego społeczności, której dotyczy. Przyczyny demograficzne tego procesu to nadwyżka zgonów nad urodzeniami lub ujemne saldo migracji przewyższające dodatni przyrost

naturalny. Występowanie łączne ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji prowadzi do wyludnienia. Wyludnianie jest oceniane jako proces niekorzystny, gdyż obejmuje nie tylko zmniejszanie liczby ludności, ale wiąże się z regresem infrastruktury (społecznej, technicznej), zanikaniem mniejszych ognisk sieci osadniczej i pogarszaniem dostępu do usług publicznych [Eberhardt 1989, Rosner 2010].

Celem prezentowanego artykułu jest diagnoza wielkości depopulacji w przekroju terytorialnym województwa opolskiego. Na podstawie danych pochodzących z dwóch ostatnich spisów powszechnych ludności, które przeprowadzono w 2002 i 2011 roku, oraz danych z ewidencji bieżącej obejmujących lata międzyspisowe przeanalizowano zmianę liczby ludności faktycznej na obszarach wiejskich w poszczególnych gminach województwa opolskiego oraz wyznaczono wielkość migracji nierejestrowanej w ewidencji bieżącej.

Stan ludności zależy od trzech procesów demograficznych: płodności, umieralności i migracji. Na bieżąco są rejestrowane takie zdarzenia, jak: urodzenie, zgon, zameldowanie, wymeldowanie. Na podstawie danych ewidencji bieżącej jest bilansowana liczba ludności z uwzględnieniem przyrostu naturalnego i salda migracji. Spis powszechny, jako pełne badanie statystyczne ludności, wyznacza liczbę ludności w ściśle określonym momencie, tzw. momencie krytycznym spisu. Porównanie informacji o liczbie ludności pochodzących z ewidencji bieżącej i spisu powszechnego ujawnia rozbieżności, które są związane z niekompletnością zapisów ewidencji bieżącej. Dotyczy to przede wszystkim ruchów migracyjnych. W warunkach swobody poruszania się i wzrostu znaczenia migracji o charakterze czasowym, nie każdy fakt zmiany miejsca pobytu, nawet jeżeli dotyczy to dzisiaj wyjazdów za granicę, znajduje odzwierciedlenie w ewidencji bieżącej. Konfrontacja danych ewidencji bieżącej i spisu powszechnego może służyć wyznaczeniu wielkości nierejestrowanej migracji w rozumieniu salda, a nie strumieni przepływu. Rozbieżności w informacjach o stanie ludności pochodzących z ewidencji i spisu będą tym większe, im większa jest intensywność ruchów migracyjnych na danym terenie, zwłaszcza o charakterze czasowym, które na ogół nie są odnotowywane.

POCHODZENIE REGIONALNE A PROCESY DEMOGRAFICZNE NA ŚLĄSKU OPOLSKIM

Śląsk Opolski jest uznawany za region migracyjny [Heffner i Rauziński 2003, Śleszyński 2013], gdyż saldo migracji było znaczącym elementem w ruchu ludności. Obszar ten wyróżnia się też w całym powojennym rozwoju demograficznym najintensywniejszym w skali Polski odpływem emigracyjnym [Dybowska 2013]. Ze Śląska Opolskiego emigrowali głównie do Niemiec rodzimi mieszkańcy tej ziemi włączonej w granice państwa polskiego w 1945 roku. Ludność Śląska Opolskiego jest przykładem społeczności postmigracyjnej [Sakson 2013], gdyż ukształtowanej na powojennych, często przymusowych migracjach i jednocześnie migracyjnej – z powodu masowych wyjazdów do Niemiec ludności rodzimej. Na Śląsku Opolskim spotkały się więc grupy ludności o różnym pochodzeniu regionalnym – rodzima oraz napływowa z różnych stron Polski, w tym z utraconych Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej. Ludność rodzima do dzisiaj dominuje w centralnej i wschodniej części województwa opolskiego, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Na pozostałym obszarze województwa dominuje

ludność napływowa. Różnice w pochodzeniu regionalnym mieszkańców województwa opolskiego wiązały się z odmienną sytuacją demograficzną w przekroju terytorialnym. Obecnie, gdy rozpatrywana jest głębokość depopulacji, należy ją wiązać z występującą w przeszłości intensywną emigracją, która niejednokrotnie niwelowała przyrost naturalny ludności rodzimej [Rauziński 1991].

Utrzymujące się przez lata ujemne saldo migracji (niezależnie, czy chodzi o migracje wewnętrzne, czy zagraniczne) dla obszarów, których dotyczy, oznacza nie tylko straty ludności, która dany teren opuściła, lecz także utratę przyrostu naturalnego, gdyż najczęściej migrują ludzie młodzi. Do czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej emigranci do Niemiec rekrutowali się głównie spośród ludności rodzimej, dlatego na obszarach województwa zdominowanych przez tę ludność natężenie emigracji było znacznie wyższe niż na pozostałych terenach. Jeszcze Spis Powszechny z 2002 roku wykazał, że ponad 2/3 ówczesnych emigrantów długookresowych w województwie opolskim pochodziło z gmin zdominowanych przez ludność rodzimą i we wszystkich tych gminach udział emigrantów wśród ludności ogółem przekraczał 10%, a w wielu przekraczał nawet 20%. W gminach zdominowanych przez ludność napływową wskaźnik ten wynosił około 5% [Dybowska 2013]. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej każdy z obywateli Polski może swobodnie wybierać miejsce zamieszkania i pracy również za granicą, wobec tego w województwie opolskim ludność napływowa w większym stopniu uczestniczy w wyjazdach za granicę.

Śląsk Opolski – jak już wcześniej wspomniano – jest uznawany za region migracyjny, a precyzyjniej określając – odpływu migracyjnego. Utrzymujące się przez lata ujemne saldo migracji (wewnętrznych i zagranicznych łącznie) hamowało tempo wzrostu ludności województwa opolskiego i doprowadziło do depopulacji, która rozpoczęła się znacznie wcześniej aniżeli pojawił się ujemny przyrost naturalny [Dybowska 2013]. Utrzymywanie się ujemnego salda migracji przy ujemnym przyroście naturalnym pogłębia depopulację, która przybiera większe rozmiary na obszarach zdominowanych przez ludność rodzimą. Niewątpliwie Śląsk Opolski jest interesującym obiektem do badania demograficznych skutków długotrwałych i intensywnych migracji. Ze względu na ograniczone ramy opracowania nie ma miejsca na szersze wyjaśnienie pojawiających się ograniczeń i trudności w długookresowej analizie wynikających ze zmian granic administracyjnych i tym samym obszaru jednostek, dla których gromadzone są dane w zakresie statystyki ludności. W artykule ograniczono się do diagnozy wielkości depopulacji w latach wyznaczonych dwoma ostatnimi spisami powszechnymi ludności Polski w odniesieniu do ludności faktycznej zamieszkującej województwo opolskie.

ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI FAKTYCZNEJ I NIEREJESTROWANA MIGRACJA W LATACH 2002-2011

W latach 2002-2011 nie zmieniały się granice administracyjne województwa opolskiego ani gmin jako podstawowych jednostek podziału administracyjnego kraju. Jedyne miała miejsce zmiana statusu miejscowości Prószków z dniem 1 stycznia 2004 roku. Do tego momentu mieszkańcy tej miejscowości byli zaliczani do ludności zamieszkującej obszary wiejskie, a po tej dacie – do ludności zamieszkującej miasta. Na zmiany liczby ludności na obszarach wiejskich w poszczególnych gminach województwa opol-

skiego, z wyjątkiem gminy Prószków, miał zatem wpływ przyrost naturalny (w przeważającej liczbie gmin ujemny) oraz saldo migracji (również w przeważającej liczbie gmin ujemne).

Z danych pochodzących ze spisów powszechnych wynika, że liczba ludności faktycznej w województwie opolskim zmniejszyła się w latach 2002-2011 (podobnie jak w województwach: lubelskim, łódzkim, śląskim, świętokrzyskim i podlaskim), choć dla całego kraju wykazany został wzrost ludności. Spadek liczby ludności w województwie opolskim był jednak największy, ponieważ ubyło 4,6% ludności.

Tabela 1. Ludność województwa opolskiego według spisów powszechnych z lat 2002 i 2011
Table 1. Population of the Opole Vivodeship according to national censuses

Obszar Area	2002	2011	Zmiana – Change	
			liczba – number	%
Województwo – Voivodeship	1 065 043	1 016 212	-48 831	-4,58
Miasto – City	560 064	532 217	-27 847	-4,97
Wieś – Country	504 979	483 995	-20 984	-4,16

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego Opole.
Source: author's own calculations on the basis of data from Statistical Office of Opole.

Wprawdzie obszary wiejskie w Polsce wykazują tendencję wzrostu liczby ludności [Stanny 2012] ze względu na utrzymujący się dodatni przyrost naturalny i korzystną zmianę salda migracji od 2000 roku, to w województwie opolskim zmniejszenie liczby ludności dotyczy zarówno miast, jak i obszarów wiejskich, choć depopulacja w miastach jest głębsza niż na obszarach wiejskich.

Różnice w powojennym przebiegu procesów demograficznych pomiędzy ludnością rodzimą a napływową są dzisiaj widoczne w głębokości depopulacji w przekroju terytorialnym województwa. Dla potrzeb analizy, gminy województwa opolskiego zostały pogrupowane według dominacji danej kategorii ludności. Wśród gmin zdominowanych przez ludność autochtoniczną, to znaczy takich, w których stanowi ona co najmniej 50% ogółu mieszkańców (A50), wyróżniono też gminy, w których stanowi ona co najmniej 60% ogółu mieszkańców (A60), co najmniej 70% (A70) i co najmniej 80% (A80). Podobnie uczyniono w odniesieniu do gmin zdominowanych przez ludność napływową, to znaczy takich, w których stanowi ona co najmniej 60% ogółu mieszkańców (N60) z wyróżnieniem gmin, w których ludność napływowa stanowi co najmniej 70% (N70) i 80% (N80) ogółu mieszkańców. Grupa gmin A obejmuje 36 gmin i zajmuje 4360 km², tj. 46% powierzchni województwa opolskiego, a obszary wiejskie to 4082 km². Grupa gmin N obejmuje 35 gmin (w tym 3 gminy miejskie: Brzeg, Kędzierzyn-Koźle i Opole) i zajmuje 5052 km², tj. 54% powierzchni województwa, w tym obszary wiejskie zajmują 4584 km².

Ubytek ludności faktycznej na obszarach wiejskich województwa opolskiego w latach 2002-2011 wyniósł 20 984 osób, z czego 15 597 (75% ubytku) dotyczy obszarów zdominowanych przez ludność autochtoniczną. Głębokość depopulacji wyraźnie się zmniejsza wraz ze zmniejszaniem się dominacji ludności autochtonicznej. Trzeba jednak wyjaśnić, że wielkość ubytku w grupie gmin A jest związana nie tylko z ruchem

ludności, lecz także z decyzją administracyjną przywracającą prawa miejskie miejscowości Prószków leżącej na obszarze województwa o wysokiej koncentracji ludności autochtonicznej.

Tabela 2. Ludność obszarów wiejskich zdominowanych przez ludność autochtoniczną i napływową w województwie opolskim w latach 2002 i 2011

Table 2. Population of rural areas dominated by the autochthonous and immigrant population

Gminy – Districts	2002	2011	Zmiana – Change	
			liczba – number	%
Gminy zdominowane przez ludność autochtoniczną Districts dominated by the autochthonous population				
A80	87 785	79 695	-8 090	-9,2
A70	159 427	148 893	-10 534	-6,6
A60	225 128	210 633	-14 495	-6,4
A50	272 102	256 505	-15 597	-5,7
Gminy zdominowane przez ludność napływową Districts dominated by the immigrant population				
N80	199 033	195 195	-3 838	-1,9
N70	211 897	207 381	-4 516	-2,1
N60	232 877	227 490	-5 387	-2,3
Razem – Total A50+N60	504 979	483 995	-20 984	-4,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego Opole.
Source: author's own calculations on the basis of data from Statistical Office of Opole.

Zmiany zaludnienia w poszczególnych gminach województwa opolskiego z uwzględnieniem stopnia koncentracji ludności autochtonicznej i napływowej zaprezentowano w kolejnej tabeli, w której przedstawiono również wielkość nierejestrowanej migracji obliczonej jako różnica przyrostu ludności wykazanego w Spisie Powszechnym i przyrostu zarejestrowanego w ewidencji bieżącej. W analizowanych latach, dla większości obszarów wiejskich województwa opolskiego zarówno spis powszechny, jak i ewidencja bieżąca wykazały ubytek rzeczywisty ludności. Wzrost liczby ludności faktycznej według spisu powszechnego dotyczył pięciu gmin autochtonicznych (Łubniany, Chrząstowice, Turawa, Dobrzeń Wielki, Zdieszowice) oraz siedmiu gmin napływowych (Praszka, Skarbimierz, Grodków, Lubsza, Nysa, Olszanka, Dąbrowa). Dla obszarów wiejskich województwa opolskiego, w latach 2002-2011, wyniki spisu ludności wskazują na większy ubytek rzeczywisty ludności (20 984) niż wynika on z ewidencji bieżącej (11 240), co świadczy o występowaniu nierejestrowanego odpływu ludności. Trzeba jednak wyjaśnić, że stwierdzona różnica (9744) obejmuje niezarejestrowany odpływ migracyjny oraz liczbę mieszkańców miejscowości Prószków (według spisu z 2011 roku było to 2621 osób). Na terenie większości obszarów wiejskich województwa opolskiego występował nierejestrowany odpływ ludności, ale przeprowadzone obliczenia

Tabela 3. Ludność faktyczna i nierejestrowana migracja na obszarach wiejskich gmin województwa opolskiego w latach 2002-2011

Table 3. Actual population and non-registered migration in rural areas of districts of the Opole Voivodeship in 2002-2011

L.p. No	Gmina District	NSP 2002 National census	NSP 2011 National Census	Przyrost według NSP Accretion acc. to Na- tional Census	Przyrost według ewidencji bieżącej Accretion acc. to run- ning records 2002-2011	Nierejestrowa na migracja Non- -registered migration
1	2	3	4	5	6	7
Gminy zdominowane przez ludność autochtoniczną Districts dominated by the autochthonous population						
1	Strzeleczy	8 224	7 574	-650	-514	-136
2	Walce	6 215	5 639	-576	-402	-174
3	Bierawa	8 166	7 767	-399	-161	-238
4	Cisek	7 016	6 006	-1 010	-554	-456
5	Ujazd	4 724	4 539	-185	-184	-1
6	Polska Cerekiew	4 944	4 413	-531	-520	-11
7	Radłów	4 634	4 498	-136	-135	-1
8	Izbicko	5 568	5 363	-205	26	-231
9	Jemielnica	7 702	7 189	-513	-104	-409
10	Zębowice	4 230	3 822	-408	-324	-84
11	Kolonowskie	2 889	2 665	-224	-128	-96
12	Prószków	10 097	7 198	-2 899	0	-2 899
13	Lasowice Wielkie	7 320	7 069	-251	-289	38
14	Gogolin	6 056	5 955	-101	-317	216
1-14	Razem – Total – A80	87 785	79 697	-5 467	-3 606	-1 861
15	Reńska Wieś	8 805	8 265	-540	-323	-217
16	Olesno	8 929	8 518	-411	-313	-98
17	Łubniany	9 077	9 506	429	365	64
18	Biała	9 352	8 523	-829	-694	-135
19	Dobrodzień	6 645	6 246	-399	-300	-99
20	Chrzastowice	6 639	6 683	44	196	-152
21	Leśnica	5 912	5 413	-499	-398	-101
22	Krapkowice	6 674	6 411	-263	-209	-54
23	Turawa	9 609	9 633	24	44	-20
1-23	Razem – Total – A70	159 427	148 895	-10 532	-5 238	-5 294

Tabela 3 – cd. / Table 3 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
24	Pawłowiczki	8 700	8 097	-603	-553	-50
25	Pokój	5 594	5 441	-153	-19	-134
26	Strzelce Opolskie	13 650	12 959	-691	-332	-359
27	Zawadzkie	4 617	4 319	-298	-156	-142
28	Murów	6 312	5 628	-684	-623	-61
29	Tarnów Opolski	10 292	9 724	-568	-356	-212
30	Ozimek	11 282	10 764	-518	-326	-192
31	Gorzów Śląski	5 254	4 808	-446	-277	-169
1-31	Razem – Total – A60	225 128	210 635	-14 493	-7 880	-6 613
32	Głogówek	8 827	8 057	-770	-574	-196
33	Dobrzeń Wielki	14 242	14 376	134	462	-328
34	Popielów	8 682	8 263	-419	-267	-152
35	Komprachcice	11 063	10 964	-99	445	-544
36	Zdzieszowice	4 160	4 212	52	27	25
1-36	Razem – Total – A50	272 102	256 507	-15 595	-7 787	-7 808
Gminy zdominowane przez ludność napływową Districts dominated by the immigrant population						
37	Lubrza	4 575	4 429	-146	-197	51
38	Byczyna	6 202	5 890	-312	-213	-99
39	Wolczyn	8 428	8 048	-380	-261	-119
40	Tułowice	5 572	5 269	-303	-78	-225
41	Kietrz	5 591	5 238	-353	-271	-82
42	Branice	8 020	7 115	-905	-556	-349
43	Prudnik	6 367	6 237	-130	-48	-82
44	Niemodlin	6 977	6 830	-147	-26	-121
45	Praszka	5 660	5 798	138	60	78
46	Łambinowice	8 273	7 882	-391	-252	-139
47	Domaszowice	3 897	3 744	-153	-138	-15
48	Świerczów	3 710	3 576	-134	-64	-70
49	Rudniki	8 689	8 343	-346	-320	-26
50	Głubczyce	10 933	10 346	-587	-526	-61
51	Paczków	5 649	5 397	-252	-142	-110
52	Skarbimierz	6 983	7 596	613	579	34
53	Głucholazy	11 063	10 680	-383	-501	118

Tabela 3 – cd. / Table 3 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
54	Grodków	10 907	10 955	48	116	-68
55	Kamiennik	3 811	3 720	-91	-160	69
56	Lewin Brzeski	7 736	7 563	-173	-33	-140
57	Lubsza	8 484	8 998	514	402	112
58	Namysłów	9 776	9 699	-77	66	-143
59	Nysa	12 456	12 984	528	287	241
60	Olszanka	4 999	5 018	19	-18	37
61	Otmuchów	9 144	8 961	-183	-315	132
62	Pakosławice	3 845	3 765	-80	-114	34
63	Skoroszyce	6 621	6 458	-163	-154	-9
64	Wilków	4 665	4 654	-11	-4	-7
37-64	Razem – Total – N80	199 033	195 193	-3 840	-2 881	-959
65	Kluczbork	12 864	12 186	-678	-407	-271
37-65	Razem – Total – N70	211 897	207 379	-4 518	-3 288	-1 230
66	Baborów	3 583	3 234	-349	-308	-41
67	Dąbrowa	9 423	9 478	55	378	-323
68	Korfantów	7 974	7 397	-577	-235	-342
37-68	Razem: Total: N60	232 877	227 488	-5 389	-3 453	-1 936
1-68	Razem obszary wiejskie Total for rural areas	504 979	483 995	-20 984	-11 240	-9 744

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego Opole.

Source: author's own calculations on the basis of data from Statistical Office of Opole.

świadczą o tym, że również występował nierejestrowany napływ w czterech gminach autochtonicznych (Lasowice Wielkie, Gogolin, Łubniany, Zdziszowice) oraz w 10 gminach napływowych (Lubrza, Praszka, Skarbimierz, Głucholazy, Kamiennik, Lubsza, Nysa, Olszanka, Otmuchów, Pakosławice). Nierejestrowany w ewidencji bieżącej odpływ ludności na ogół wiąże się z większym ubytkiem rzeczywistym ludności niż wynika on z ewidencji (z wyjątkiem gmin Izbicko i Namysłów, w których zamiast oczekiwanego wzrostu ludności nastąpił jej spadek). Nierejestrowany napływ wiązał się z większym wzrostem ludności niż wynikał on z ewidencji w gminach: Zdziszowice, Praszka, Skarbimierz, Lubsza, Nysa; w pozostałych był związany z mniejszym ubytkiem rzeczywistym niż wynikał on z ewidencji bieżącej, a w gminie Olszanka dał wzrost ludności wobec oczekiwanego z ewidencji spadku.

Na zakończenie trzeba jeszcze podkreślić, że wykazane w artykule zmiany zaludnienia i nierejestrowanej migracji opierają się na informacji dotyczącej kategorii ludności faktycznej, która nie jest wystarczająca do oceny zaludnienia na obszarach o dużej

intensywności ruchów migracyjnych, zwłaszcza o charakterze czasowym. Kategoria ta nie uwzględnia informacji o osobach zameldowanych na danym terenie, ale długotrwale (co najmniej 12 miesięcy) przebywających w innym miejscu w kraju lub za granicą. W odniesieniu do województwa opolskiego, spis z 2011 roku wykazał 107 984 migrantów przebywających czasowo za granicą, w tym 80 443 migrantów długookresowych. Z obszarów wiejskich było to odpowiednio 56 852 osoby oraz 42 691 osób. To znaczy, że w momencie krytycznym spisu zarówno rzeczywista liczba ludności na obszarach wiejskich, jak i w całym województwie była dużo niższa od liczby ludności faktycznej. Lepszą kategorią do badania stanu ludności w regionie migracyjnym, jakim jest województwo opolskie, jest ludność rezydująca. Ze spisu w 2002 roku wiadomo, że wyniosła ona dla całego województwa ok. 972 tys. osób, a w 2011 roku – ok. 934 tys. osób. Mamy więc do czynienia również z obniżeniem liczebności i tej kategorii ludności. W wyniku ruchów migracyjnych, zarówno wewnętrznych, jak i zagranicznych, województwo opolskie ponosi straty ludnościowe. Niestety, pomimo obowiązku spoczywającego na Głównym Urzędzie Statystycznym i jego deklaracjach o publikowaniu informacji o obu kategoriach ludności, dane o ludności rezydującej w Polsce w 2002 roku zostały opublikowane jedynie w odniesieniu do województw; podobnie przedstawia się sytuacja po spisie z 2011 roku. Nowa metoda przeprowadzenia ostatniego spisu spowodowała to, że dane o migrantach nie będą dostępne w odniesieniu do gmin, a więc dla tych jednostek podziału administracyjnego kraju nie można porównać w tym zakresie wyników spisu z 2011 roku z wynikami spisu z 2002 roku. Dlatego z konieczności analiza dla lat 2002-2011 została przeprowadzona w odniesieniu do ludności faktycznej.

ZAKOŃCZENIE

Perspektywy demograficzne dla obszarów wiejskich województwa opolskiego nie są dobre. W większości gmin w latach 2002-2011 wystąpił ujemny przyrost naturalny (z wyjątkiem gmin: Pokój, Byczyna, Tułowice, Łambinowice, Paczków, Skarbimierz, Grodków, Lewin Brzeski, Namysłów, Skoroszyce, Wilków) oraz ujemne saldo migracji ogółem. W badanym okresie tylko w 14 gminach zarejestrowano w ewidencji dodatnie saldo migracji, ale rzeczywiście dodatnie (biorąc pod uwagę kierunek zmiany liczby ludności i wynikający z niego nierejestrowany odpływ) było ono tylko w 11 gminach: Łubniany, Chrzastowice, Turawa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Zdieszowice, Praszka, Skarbimierz, Lubsza, Nysa, Dąbrowa.

Utrzymywanie się ujemnego salda, gdy przyrost naturalny jest ujemny lub bliski zera, nieuchronnie pogłębi depopulację. W tej sytuacji, w krótkim czasie, to przede wszystkim migracje będą decydować o zmianie zaludnienia – utrzymaniu, wzroście czy obniżeniu liczby ludności.

LITERATURA

- Dybowska J., 2013. Przemiany demograficzne w regionie o nasilonej migracji zagranicznej na przykładzie województwa opolskiego. Uniwersytet Opolski, Opole.
Eberhardt P., 1989. Regiony wyludniające się w Polsce. PAN, Wrocław – Warszawa.

- Heffner K., Rauziński R., 2003. Region migracyjny. Wybrane aspekty demograficzne, społeczne i gospodarcze na przykładzie Śląska Opolskiego. Instytut Śląski, Opole.
- Rauziński R., 1991. Ludność na Śląsku 1945-1990. Wyższa Szkoła Inżynierska, Opole.
- Rosner A., 2010. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a dynamika przemian. W: Przestrzenne społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce. Red. M. Stanny, M. Drygas. IRWiR PAN, Warszawa, 11-27.
- Sakson A., 2013. Społeczności postmigracyjne. Siedlisko 1. <http://www.iz.poznań.pl> [dostęp: luty 2013].
- Śleszyński P., 2013. Prawidłowości zróżnicowań przestrzennych emigracji zagranicznej z Polski po 1989 r. Stud. Migr. Przegl. Polon. 3 (149), 37-62.
- Stanny M., 2012. Dynamika zmian demograficznych ludności wiejskiej i jej zasoby pracy. Polit. Społ. 7, 1-9.

DEPOPULATION IN RURAL AREAS IN THE OPOLE VOIVODESHIP IN 2002-2011

Summary. Depopulation, is the process of a decrease in the number of population in rural areas, which poses a serious threat to the existence of smaller establishments and results in considerable areas being left uninhabited. Spatial differentiation as regards the depth of depopulation is connected with territorial deployment of native and immigrant inhabitants of the Opole Voivodeship. The paper attempts to prove that more severe depopulation affects the areas dominated by the autochthonous population as they are characterised by established traditions of going abroad. On the basis of the data obtained from the last two national censuses conducted in Poland in 2002 and 2011, as well as data from the running records, it was possible to assess the size of non-registered migration which – as it has turned out only in the case of a few districts – was a non-registered inflow of inhabitants. Despite the fact that following Poland's accession to the European Union the immigrant population can participate freely in the process of leaving abroad, the extent of the non-registered outflow is much greater for the districts which are dominated by the autochthonous population.

Key words: depopulation, rural areas, autochthonous population, immigrant population, real population, non-registered migration

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.06.2014

Do cytowania – For citation: Dybowska J., 2014. Depopulacja na obszarach wiejskich województwa opolskiego w latach 2002-2011. J. Agribus. Rural Dev. 2(32), 59-68.